

Examen HAVO 2025

tijdvak 2
woensdag 18 juni
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Dit examen bestaat uit 39 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 61 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de open vragen in correct Nederlands.
Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Dierenliefhebbers moeten eigenlijk geen huisdier nemen

(1) Bij ons in de buurt woonde een oude alcoholist. In het voorbijgaan stopte hij weleens, keek me verwachtingsvol aan, zei iets als “juu” en sjokte na een verontschuldigende grimas verder. In zijn kielzog bevond zich stevast een verkreukeld hondje, van het type dat nooit jong was geweest, met uitpuilende, troebele oogjes. Ze waren samen alleen op de wereld.

(2) Huisdieren zijn er om het lot van hun baas te verlichten. Daarmee kunnen ze pech of geluk hebben. Dat blijkt eens te meer nu veel mensen de coronaverveling¹⁾ proberen te verdrijven door een hond of kat aan te schaffen. De dieren kunnen afkomstig zijn uit Oost-Europese fokfabrieken of uit dubieuze adoptiehandel. Maar ook als ze eenmaal veilig hier zijn, is de ellende niet voorbij. Want wat gebeurt er met al die dieren als de eigenaren niet langer thuiswerken, maar weer naar kantoor moeten? De asielen komen vast vol te zitten. En zelfs als ze mogen blijven, is dat geen garantie voor een aangenaam bestaan. Een groot deel van de tijd zullen ze weinig anders te doen hebben dan wachten tot hun baas thuiskomt en iets met ze onderneemt.

(3) Als je huisdieren vergelijkt met dieren in de bio-industrie, het circus of de dierentuin lijken ze beter af. Ze zitten niet in ellendige hokken, worden niet op een afschuwelijke manier geslacht, lijden geen pijn en hoeven niet op te treden. Ze mogen bij het vrouwtje in bed slapen,

krijgen medicijnen tegen iedere kwaal, eten peperduur voer, hebben eigen speelgoed, een eigen politieke partij en kunnen – als ze gestoord raken – in therapie. Overal waken deskundigen over hun welzijn.

(4) Maar hoe je het ook wendt of keert: huisdieren zijn gevangenen. Zelfs als ze intens worden liefgehad, blijft de verhouding vergelijkbaar met die van een sultan tot zijn favoriete slavin. Een tedere dictatuur. Welk mens zou voor zo’n lot kiezen? Toch worden intelligente, gevoelige wezens gedwongen tot levenslange verveling. Wellicht lijden ze er minder onder doordat ze door generaties opsluiting en fokkerij zijn afgestompt. Op straat wandelen anatomische drama’s die voor honden doorgaan: met platte neuzen, scheve pootjes, te krappe schedels en vachten die ze zelf niet kunnen schoonhouden. Het is bijna onvoorstelbaar dat ze afstammen van veel intelligentere voorouders, laat staan van wolven.

(5) In het boek *De ontdekking van Frankrijk* beschrijft Graham Robb honden zoals ze bedoeld zijn. Deze negentiende-eeuwse dieren waren zo slim dat ze zelfs meehielpen bij criminele activiteiten. Helemaal zelfstandig smokkelden hondenbendes ’s nachts illegale waar de grens over, ondertussen controleurs ontwijkend door zich in greppels te verschuilen of hun route te verleggen. Honden die werden gepakt, kregen de kogel – zo

85 gevaarlijk was het werk. Maar als
ze slaagden, wachtte hun een
portie lekker eten. De huidige
honden zijn veel te dom voor dit
soort streken en hebben ook geen
90 ruimte de intelligentie die hun nog
rest werkelijk te gebruiken.
(6) Als kattenverslaafde vraag ik me
regelmatig af waarom ik niet zonder
huisdier kan. Omdat het tenminste
95 een overzichtelijke verhouding is?
Een laatste contact met de natuur?
Als ik de kat vruchteloos naar een

duif zie mekkeren – hij is een jager
van niets – vrees ik dat hij vaag
100 snapt hoe doelloos zijn bestaan is.
Eigenlijk zou het van dierenliefde
getuigen geen hond, kat, vogel of
konijn meer te nemen.
(7) Of de oude alcoholist ook naar
105 dit inzicht heeft gehandeld, valt te
betwifelen, maar opeens zag ik
hem en zijn scharminkel nergens
meer wandelen. Hopelijk heeft de
hond zijn baasje nog even over-
110 leefd.

Mirjam Janssen, de Volkskrant, 10 mei 2021

Mirjam Janssen is historicus en journalist.

noot 1 Deze tekst is geschreven tijdens de coronapandemie, toen mensen bovengemiddeld vaak thuisbleven en thuiswerkten om verspreiding van het coronavirus tegen te gaan.

Tekstfragment 1

(1) Femke Pasquino-de Harde heeft een website die huisdieren en (nieuwe) baasjes met elkaar matcht. Ze leest de redenen voor waarom mensen hun in coronatijd aangeschafte hond of kat weer bij haar op de site zetten: “Huisdiereigenaren moeten weer naar kantoor. De honden en katten die zijn aangeschaft, zitten eenzaam thuis”.

(2) Een veelgehoorde reden waarom eigenaren afstand doen van hun viervoeter, is vanwege gedragsproblemen van de hond. “Puppy’s moeten in het eerste half jaar gesocialiseerd worden. Dit doe je vaak bij een hondenschool, maar die waren in coronatijd dicht.”

(3) Verschillende dierenwelzijnsorganisaties zien echter geen teruggave van de coronapuppy’s en honden. Toch is er wel degelijk iets aan de hand met de aangeschafte coronagezelschapsdieren, zegt Josephine Woltman Elpers, lector dierenwelzijn bij Hogeschool Van Hall Larenstein. “Veel mensen die in corona een dier hebben aangeschaft, hebben niet de juiste informatie over de verzorging of het gedrag van het dier gekregen. Bij bijvoorbeeld konijnen gaat het vaak mis. Ze lijken een hoog knuffelgehalte te hebben, maar een konijn vindt het helemaal niet leuk om opgepakt en geknuffeld te worden. Het konijn voldoet dan niet aan de verwachting van de eigenaar en wordt na een tijdje weer afgestoten.”

RTL Nieuws, 14 juni 2022

Tekstfragment 2

(1) De Stichting DierenLot vertegenwoordigt driehonderd kleine en grote dierenorganisaties door het hele land, waaronder veel asielen. “Er lijken zich inderdaad niet veel mensen met honden en volwassen katten te melden”, bevestigt woordvoerder Jane van den Berg. Zij bemerkt wel een toename van het aantal teruggebrachte knaagdieren, konijnen en kittens.

(2) De toename van ‘coronadieren’ lijkt volgens Stichting DierenLot de toestroom van kittens te verklaren. “Ongecastreerde katers gaan zich al vrij jong vermenigvuldigen. Nieuwe eigenaars zitten vaak niet te wachten op een nest vol kittens en willen daar dan vanaf.”

(3) De Dierenbescherming merkt wel op dat er elk jaar rond de zomer een piek in het aantal gedumpte kittens wordt waargenomen. “Wij durven deze trend niet per se aan corona toe te schrijven”, zegt woordvoerder Nagtegaal.

Robbert Blokland, www.nu.nl, 4 oktober 2021

Deel 1

Tekst 1 Dierenliefhebbers moeten eigenlijk geen huisdier nemen

“Huisdieren zijn er om het lot van hun baas te verlichten.” (regels 12-13)

1p 1 Welk bewijs voor deze uitspraak wordt in alinea 2 gegeven?

In alinea 2 klinken enkele verwijten door richting huisdierbezitters.

1p 2 Welk verwijt klinkt **niet** door in alinea 2?

Huisdierbezitters

- A gaan vooral uit van hun eigen belang en niet dat van hun huisdier.
- B houden te weinig rekening met de lange termijn als ze een huisdier nemen.
- C laten het welzijn van hun huisdier afhangen van geluk of pech.
- D zijn onvoldoende kritisch op de herkomst van hun huisdier.

Volgens alinea 4 kan de verhouding tussen baasje en huisdier worden omschreven als een “tedere dictatuur” (regel 56).

2p 3 Leg uit wat hier met “tedere dictatuur” wordt bedoeld.
Neem de nummers uit onderstaande zin over en zet je antwoord daarachter.

Huisdieren worden weliswaar ...(1)..., maar zijn toch ...(2)... .

“Op straat wandelen anatomische drama’s die voor honden doorgaan” (regels 63-65)

1p 4 Wat wordt hier bedoeld met “anatomische drama’s”?
Geef geen voorbeelden. Baseer je antwoord op alinea 4.

1p 5 Welke van onderstaande zinnen geeft de inhoudelijke tegenstelling tussen alinea 3 en 4 het best weer?

- A We geloven graag dat huisdieren het veel beter hebben dan dieren in gevangenschap, maar dat is niet terecht.
- B We kunnen soms jaloers worden op het leven van huisdieren, maar geen mens zou werkelijk een huisdier willen zijn.
- C We vinden dat we goed voor onze huisdieren zorgen, maar we zien het achterliggende dierenleed over het hoofd.
- D We zien huisdieren graag als ontwikkelde dieren, maar in feite zijn ze steeds verder achteruitgegaan.

Hieronder staan drie citaten uit alinea 4 waarin een kritische lezer een drogreden kan herkennen:

- 1 “blijft de verhouding vergelijkbaar met die van een sultan tot zijn favoriete slavin” (regels 53-55)
- 2 “Welk mens zou voor zo’n lot kiezen?” (regels 56-57)
- 3 “Toch worden intelligente, gevoelige wezens gedwongen tot levenslange verveling.” (regels 57-60)

2p **6** Geef per citaat aan van welke van de onderstaande drogredenen er sprake is.

Noteer de nummers van de citaten en schrijf je antwoord daarachter.
Let op: er blijven twee drogredenen over.

- bespelen van het publiek
- cirkelredenering
- onjuist beroep op autoriteit
- overdrijven van de voor- en nadelen
- verkeerde vergelijking

“De huidige honden zijn veel te dom voor dit soort streken en hebben ook geen ruimte de intelligentie die hun nog rest werkelijk te gebruiken.”
(regels 87-91)

Alinea 4 noemt hiervoor twee mogelijke oorzaken.

1p **7** Citeer uit alinea 4 een woordgroep van maximaal vijf woorden waarin beide mogelijke oorzaken worden genoemd.

“Eigenlijk zou het van dierenliefde getuigen geen hond, kat, vogel of konijn meer te nemen.” (regels 101-103)

In alinea 4 tot en met 6 wordt bij dit standpunt een argumentatie gegeven.

1p **8** Welke van onderstaande zinnen vat deze argumentatie het best samen?
Het houden van huisdieren

- A** betekent dat de mens zichzelf boven het dier plaatst, terwijl dieren net zo goed intelligente en gevoelige wezens zijn.
- B** gaat gepaard met dwang en machtsmisbruik, waardoor de dieren fysiek en mentaal steeds verder achteruitgaan.
- C** is bezwaarlijk vanwege de gevangenschap en verveling, en strookt niet met hoe dieren eigenlijk bedoeld zijn.
- D** is voor zowel mens als dier uiteindelijk doelloos, en moreel verwerpelijk vanwege de afgestompte en misvormde dieren die zo ontstaan.

Stel, je krijgt van je docent de opdracht om een werkstuk te maken over de voor- en nadelen van huisdierbezit. Tekst 1 gebruik je om op zoek te gaan naar voordelen voor de huisdierbezitter en nadelen voor het huisdier.

- 3p 9 Wat zijn voordelen van huisdierbezit voor het baasje en nadelen van huisdierbezit voor het huisdier?

Neem uit onderstaande tabel de nummers over en zet je antwoord daarachter. Baseer je antwoord op alinea 2 en alinea 6 van tekst 1. Twee antwoorden zijn al gegeven

voordelen huisdierbezit voor het baasje	nadelen huisdierbezit voor het huisdier
(1) Huisdieren kunnen het lot van hun baas verlichten.	(4) De dieren kunnen een dubieuze herkomst hebben.
(2)	(5)
(3)	(6)

Je bent benieuwd of de voorspellingen uit alinea 2 van tekst 1 zijn uitgekomen. Daarom lees je twee artikelen die zijn verschenen na afloop van de coronapandemie. Delen van deze artikelen staan in tekstfragment 1 en 2.

- 1p 10 Welke voorspelling uit alinea 2 van tekst 1 is volgens tekstfragment 1 uitgekomen voor honden en katten?

- 2p 11 In hoeverre is de voorspelling over asielen uit alinea 2 van tekst 1 uitgekomen volgens tekstfragment 2?

De voorspelling uit alinea 2 is

- A helemaal niet uitgekomen, omdat er niet veel mensen zijn die hun in coronatijd aangeschafte volwassen honden en katten naar het asiel kwamen brengen en corona geen invloed heeft gehad op de toestroom van knaagdieren, konijnen en kittens.
- B inderdaad uitgekomen, omdat er veel knaagdieren, konijnen en kittens bij de asielen zijn binnengebracht en deze toestroom duidelijk te verklaren is door de toename van coronadieren.
- C meer niet dan wel uitgekomen, omdat er weinig volwassen honden en katten naar het asiel werden gebracht en het onzeker is of corona een rol heeft gespeeld in de toestroom van teruggebrachte knaagdieren, konijnen en kittens.
- D meer wel dan niet uitgekomen, omdat er weinig grote dieren als honden naar het asiel werden gebracht, maar wel veel kleine dieren zoals knaagdieren, konijnen en kittens, en deze toename duidelijk te verklaren is door corona.

Tekst 2 Waarom zijn juist vrouwelijke thrillerschrijvers zo succesvol?

(1) Wie kijkt naar de lijst met best-verkochte Nederlandse thrillers van de afgelopen tien jaar, moet concluderen dat vrouwelijke schrijvers het genre domineren. In de top 10 staan maar liefst acht vrouwen. En Baantjer. En Suzanne Vermeer, van wie we niet weten wie er achter het pseudoniem schuilt.

(2) Uit cijfers van de CPNB bleek vorige week dat de verkoop van Nederlandstalige fictie in 2022 afnam, terwijl boeken in het Engels steeds beter verkochten. De thriller van eigen bodem kan redding bieden voor het boekenvak, want dit jaar komen bijna alle belangrijke Nederlandse thrillerauteurs, zoals Esther Verhoef, Saskia Noort, Marion Pauw en Loes den Hollander, met een nieuw boek. Goed nieuws, zou je denken.

(3) Vreemd genoeg wordt er in Nederland door de andere schrijvers en recensenten uit de literaire wereld nog altijd neergekeken op de door een vrouw geschreven psychologische thriller. Gert Jan de Vries, thrillerrecensent voor *NRC*, nam de term “oestrogeenthiller” in de mond en schrijfster Connie Palmen zei in een talkshow dat de thriller “leeft bij de gratie van het cliché”. Schrijver Tomas Ross liet in 2019 op een blog weten dat “de hausse aan thrillerschrijfsters (...) veel vertrutting in het genre” heeft opgeleverd. “Ze staan niet aan de top omdat ze de beste thrillers schrijven, maar omdat ze sterke uitgevers hebben met veel marketingpower”, stelde Henk

Vlaming, thrillerredacteur van *De Leesclub van Alles*, in 2020 in de *Volkskrant*. “Binnen de thrillerwereld worden vrouwelijke auteurs die goed verkopen niet voor vol aangezien”, zei Saskia Noort in datzelfde jaar, ook in de *Volkskrant*. “We zijn een bedreiging, of geen échte thrillerschrijvers, we zijn te soft, te commercieel.”

(4) Waarom worden deze thrillers van vrouwelijke hand in Nederland met dedain bekeken? Het is een vraag die mij als debutant in het genre interesseert – mijn thriller *Het perfecte zusje* ligt sinds deze week in de winkel.

(5) “Vertrutting van het genre? Dat is dikke vette onzin”, reageert Sander Verheijen, thrillerliefhebber en hoofdredacteur van boekensite en lezerscommunity *Hebban*, als ik hem hierover bel. “Het zijn opmerkingen geboren uit jaloezie van de oude garde Nederlandse thrillerschrijvers die zagen dat hun markt, die al niet groot was, werd overgenomen door vrouwen.” Volgens Verheijen is in Nederland te lang gedacht dat thrillers door mannen geschreven moesten worden. Daarin liepen we achter op de Verenigde Staten, waar een auteur als Patricia Cornwell in de jaren negentig al populair was.

(6) Waarom juist de vrouwelijke thrillerschrijver het zo goed doet in ons land heeft allereerst te maken met een simpel sommetje. “Er zijn meer vrouwelijke lezers dan mannelijke. En vrouwen lezen vrouwen”, zegt Verheijen. “Iedere lezer is toch

85 op zoek naar herkenning.” Puur
kijkend naar de verkoopcijfers zou
je kunnen zeggen: als schrijver
moet je het hebben van de
45-plusvrouw.

90 **(7)** In de psychologische thriller is
het hoofdpersoon vaak een
zelfstandige, vrijgevochten vrouw
die te maken krijgt met problemen
in de privésfeer, waardoor de
95 onderlinge verhoudingen op scherp
komen te staan. “*Domestic noir*”¹⁾
wordt dit genre ook wel genoemd.
(8) De Britse auteur Julia Crouch
bedacht deze term in 2013 om haar
100 eigen werk te typeren. Volgens haar
speelt het *domestic noir*-genre zich
“voornamelijk af in huizen en op het
werk, houdt het zich grotendeels
(maar niet uitsluitend) bezig met de
105 vrouwelijke ervaring, is het
gebaseerd op relaties en gaat het
uit van een breed-feministische
opvatting dat de huiselijke sfeer een
uitdagende en soms gevaarlijke
110 omgeving is”. Oftewel: het is niet de
seriemoordenaar die je moet vre-
zen, maar je jaloerse echtgenoot.
(9) Is dit de vertrutting waar Tomas
Ross op doelde? Want inderdaad:
115 in deze categorie psychologische
thrillers is vaak geen sprake van
wilde achtervolgingen, politieke
vetes, drugsbaronnen en recher-
cheurs met een alcoholprobleem.

120 **(10)** Het is goed te verklaren
waarom juist vrouwelijke thriller-
schrijvers inspiratie putten uit huis-
tuin-en-keukensituaties: misdaad is
ook vaker persoonlijk voor vrouwen.
125 Elk uur worden vijf vrouwen ver-
moord door een partner of een
familielid, meldde een rapport van
de Verenigde Naties. In de media is
er momenteel veel aandacht voor
130 dit gegeven. “Vrouwen zijn altijd
alert op gevaren. Daarom schrijven

zij er meer over. En misschien in-
dringender”, zei de Amerikaanse
bestsellerauteur Karin Slaughter
135 ooit in een interview.

(11) Vrouwelijke auteurs zijn beter
in staat om geloofwaardig over dit
soort angstgevoelens te schrijven,
meent de Spaanse Elena Avanzas
140 Álvarez, die aan de Universidad de
Oviedo onderzoek doet naar vrou-
wen in de misdaadliteratuur. “Alle
vrouwen kennen het gevoel dat ze
’s avonds op straat een inschatting
145 moeten maken of ze veilig zijn.
Thrillers haken in op die angsten en
spelen ermee. En dat is lekker. Als
lezer kruip je in de rol van de hoofd-
persoon, maar wel vanuit de veilig-
150 heid van je eigen huis. Elk moment
kun je het boek weleggen en een
aflevering van de comedyserie
Friends gaan kijken.”

(12) Dat deze boeken zich niet
afspelen op het wereldtoneel maar
155 in een Vinex-wijk²⁾, betekent niet
dat we ze moeten afdoen als
onbelangrijk geneuzel. Want dat is
nogal denigrerend. “Alfred
160 Hitchcock³⁾ gebruikte ook *domestic
noir*-verhalen als inspiratie voor zijn
films, met het idee dat er gevaar
schuilt in het alledaagse”, zegt
Avanzas Álvarez.

165 **(13)** Vaak loopt het hoofdpersoon
tegen zaken aan waar vrouwen
vandaag de dag mee worstelen. Of
het nou gaat om een echtscheiding,
scheve machtsverhoudingen of alle
170 rollen die vrouwen moeten vervul-
len: van succesvolle werknemer tot
zorgzame moeder. In die zin is de
betekenis van deze boeken in de
populaire cultuur van groot belang.
175 Volgens thrillerauteur en tweevou-
dig Gouden Strop-winnaar⁴⁾ Marion
Pauw zie je in een thriller boven-
dien dat de vrouwelijke hoofd-
persoon zich van dat juk bevrijdt.

180 “Ze stapt uit het stramien en moet
uit een ander vaatje tappen.”
(14) Dat thrillers minder aanzien
genieten ten opzichte van romans
komt doordat recensenten in het
185 Nederlandse taalgebied erg bezig
zijn met of iets literatuur is of niet,
meent Sander Verheijen. “Dat zie je
nergens ter wereld zo heftig als bij
ons.”
190 (15) “In Nederland wordt de thriller
door de literaire elite nog steeds
gezien als een streekromannetje”,
zegt auteur Tomas Ross. Komt dat
volgens hem door de “vertrutting”?
195 “Met die eerdere uitspraak doelde ik
op de kwaliteitsvermindering van
het genre, doordat uitgevers op-
eens massaal thrillers van vrouwen

200 uitbrachten na het succes van
Saskia Noort en Simone van der
Vlugt.” Veel ervan was “formule-
werk, zoals in een bouquetreeks”⁵⁾,
zegt de schrijver. “Maar er zijn ook
genoeg goede vrouwelijke schrij-
205 vers, zoals Marion Pauw en Anya
Niewierrra.”
(16) Dat het plotgedreven verhaal
per definitie minderwaardig lijkt te
zijn is onterecht, benadrukt Marion
210 Pauw. “Eigenlijk zou ik willen be-
weren dat het schrijven van een
goede thriller lastiger is dan het
schrijven van een roman. Een actie-
scène elegant op papier krijgen is
215 verschrikkelijk lastig.” Daar sluit ik
mij volledig bij aan.

Anna van den Breemer, de Volkskrant, 4 februari 2023

Anna van den Breemer is journalist en auteur van diverse non-fictieboeken en de thriller Het perfecte zusje.

noot 1 *Domestic noir*: literair subgenre binnen de misdaadromans dat zijn oorsprong vindt in de ‘film noir’, een stijl van vooral misdaadfilms die in de jaren 40 van de twintigste eeuw tot ontwikkeling kwam

noot 2 Vinex-wijk: nieuwbouwwijk, gebouwd na 1990 (door velen als saai en eenvormig gezien)

noot 3 Alfred Hitchcock: beroemde Britse filmregisseur van wie sommige films tot de ‘film noir’ kunnen worden gerekend

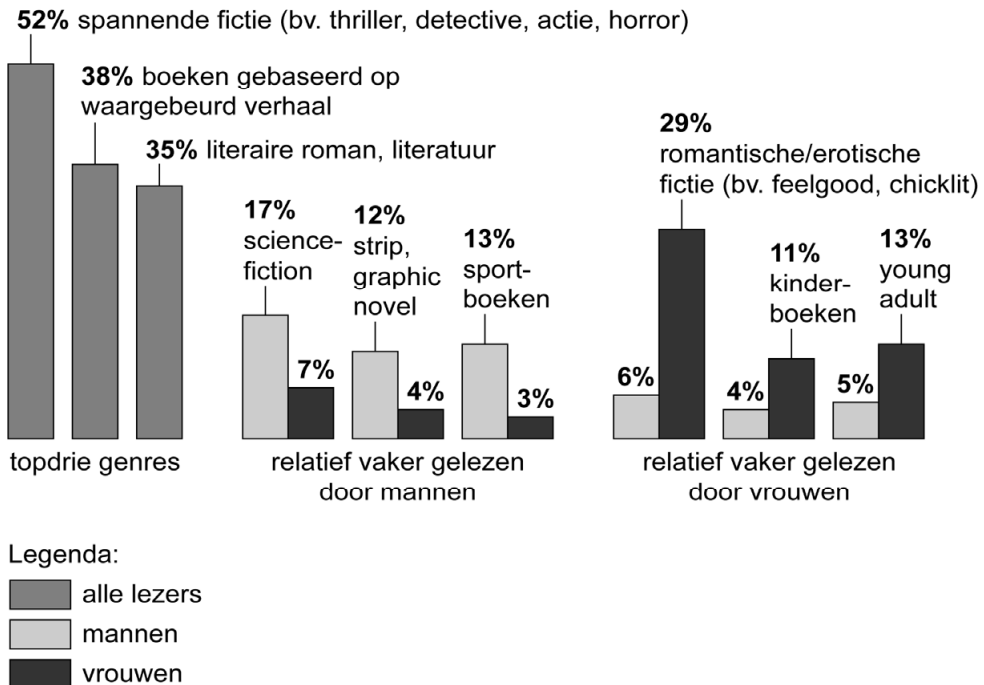
noot 4 Gouden Strop: literatuurprijs voor de beste (oorspronkelijk) Nederlandstalige spannende roman

noot 5 bouquetreeks: reeks van clichématige boekjes met zeer romantische fictie

VAN PENSIONADO TOT TIKTOKTIENER: DEZE MENSEN HOUDEN DE NEDERLANDSE BOEKENMARKT OVEREIND

MEERDERHEID LEZERS LEEST THRILLERS

Percentage lezers dat aangeeft dit genre te lezen, 2023

Serena Frijters, de Volkskrant, 15 maart 2024

Deel 2

Tekst 2 Waarom zijn juist vrouwelijke thrillerschrijvers zo succesvol?

“Vreemd genoeg wordt er in Nederland door de andere schrijvers en recensenten uit de literaire wereld nog altijd neergekeken op de door een vrouw geschreven psychologische thriller.” (regels 23-28)

- 1p 12 Waarom is het vreemd dat er in Nederland nog altijd wordt neergekeken op dergelijke boeken, gelet op alinea 1 en 2?

Het is vreemd, omdat Nederlandse psychologische thrillers van vrouwelijke schrijvers

- A de Engelstalige boeken qua verkoopcijfers overtreffen.
- B een wezenlijke rol spelen binnen het Nederlandse boekenvak.
- C populairder zijn dan vergelijkbare boeken in het Engels.
- D sneller op de markt komen dan boeken uit andere genres.

In alinea 3 staan negatieve typering van vrouwelijke thrillerschrijvers en hun boeken.

- 3p 13 Citeer uit alinea 3 drie negatieve typering van deze **boeken** en drie negatieve typering van deze **schrijvers**.

Neem de nummers uit de tabel over en zet je antwoord daarachter.
Let op: je mag ieder citaat maximaal een keer geven.

boeken	(1a)
	(1b)
	(1c)
vrouwelijke thrillerschrijvers	(2a)
	(2b)
	(2c)

In alinea 4 tot en met 7 staan ook neutrale omschrijvingen van boeken van vrouwelijke thrillerschrijvers.

- 2p 14 Citeer uit alinea 4 tot en met 7 twee verschillende woord(groep)en die worden gebruikt om deze boeken op neutrale wijze te omschrijven.
Gebruik per citaat maximaal vijf woorden.

“Waarom worden deze thrillers van vrouwelijke hand in Nederland met dedain bekeken?” (regels 53-55)

- 1p 15 Noteer een antwoord dat je op deze vraag kunt geven, gelet op alinea 5.

De tekst kan na de inleiding met onderstaande kopjes worden onderverdeeld in vijf opeenvolgende delen.

Deel 1: Vraagstelling over boeken van vrouwelijke thrillerschrijvers

Deel 2: Verklaring populariteit boeken van vrouwelijke thrillerschrijvers

Deel 3: Karakterisering boeken van vrouwelijke thrillerschrijvers

Deel 4: Maatschappelijke relevantie boeken van vrouwelijke thrillerschrijvers

Deel 5: Nederlandse boeken volgens Nederlandse experts

1p 16 Bij welke alinea begint deel 3?

1p 17 Bij welke alinea begint deel 5?

Een kritische lezer zou een kanttekening kunnen plaatsen bij de betrouwbaarheid van de uitspraken die worden gedaan in alinea 6.

1p 18 Welke kanttekening is te plaatsen bij de uitspraken in alinea 6?

In de tekst komen diverse mensen uit de boekenwereld aan het woord.

2p 19 Noteer voor elk van onderstaande personen of ze thrillers van vrouwelijke hand vooral positief of vooral negatief lijken te beoordelen, of dat ze een genuanceerd oordeel geven.

Neem de nummers van deze personen over en zet daarachter **positief**, **negatief** of **genuanceerd**.

1 Connie Palmen (alinea 3)

2 Tomas Ross (alinea's 3 en 15)

3 Sander Verheijen (alinea 5)

4 Elena Avanzas Álvarez (alinea's 11 en 12)

Uit alinea 13 kun je twee redenen afleiden om *domestic noir*-verhalen niet als "onbelangrijk geneuzel" (regel 158) te zien.

2p 20 Noteer deze twee redenen.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je totale antwoord niet meer dan 30 woorden.

In alinea 7 tot en met 13 worden boeken uit het *domestic noir*-genre en de schrijvers ervan besproken. Hieronder staan vijf uitspraken over dit genre en de schrijvers ervan.

2p 21 Noteer de nummers van de uitspraken en zet daarachter of de uitspraak volgens de tekst **juist** of **onjuist** is.

1 Boeken uit het *domestic noir*-genre beschrijven vaak situaties waarin vrouwen in de problemen komen door het gedrag van hun man.

2 Onderzoek laat zien dat vrouwen over het algemeen betere boeken schrijven dan mannen.

3 Juist de setting van boeken uit het *domestic noir*-genre is bepalend voor de impact die deze boeken op vrouwen hebben.

4 Het grootste verschil tussen door mannen en door vrouwen geschreven *domestic noir*-verhalen is de schrijfstijl ervan.

5 Boeken van vrouwelijke schrijvers zijn minder spannend dan boeken van mannelijke schrijvers.

- 2p 22 Welke omschrijving verwoordt het best de hoofdgedachte van tekst 2?
- A De economische en maatschappelijke betekenis van boeken van vrouwelijke thrillerschrijvers zou door de literaire wereld meer op waarde moeten worden geschat.
 - B Het Nederlandse lezerspubliek zou wat meer aandacht mogen hebben voor de kwaliteiten van vrouwelijke thrillerschrijvers van eigen bodem.
 - C In Nederland bestaat binnen de thrillerwereld veel verdeeldheid over de eisen waaraan boeken van vrouwelijke thrillerschrijvers moeten voldoen.
 - D Vrouwelijke thrillerschrijvers zijn in Nederland vanwege onterechte tegenwerking door de oude garde pas veel later serieus genomen dan in de Verenigde Staten.

Uit de tekst kunnen verschillende argumenten worden afgeleid die een positieve houding tegenover vrouwelijke thrillerschrijvers en hun boeken rechtvaardigen.

- 4p 23 Vat vier van deze argumenten samen.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je totale antwoord niet meer dan 30 woorden.

Hieronder staan vier uitspraken over de auteur van tekst 2.

- 2p 24 Noteer de nummers van de uitspraken en zet daarachter of de uitspraak volgens de tekst **juist** of **onjuist** is.
- 1 De auteur heeft kennis van het schrijven van thrillers van vrouwelijke hand.
 - 2 De auteur kan eigenbelang hebben bij het schrijven van deze tekst.
 - 3 De auteur laat merken dat ze veel andere thrillerschrijfsters persoonlijk kent.
 - 4 De auteur beschrijft eigen ervaringen met de negatieve benadering van vrouwelijke thrillerschrijvers in Nederland.

Stel, op school heb je tekst 2 gelezen. Daarin staan meerdere uitspraken over de verkoopcijfers en leesvoorkeuren. Je krijgt van de docent bron 1 om deze uitspraken te controleren.

Bekijk bron 1.

“De thriller van eigen bodem kan redding bieden voor het boekenvak”
(tekst 2, regels 14-16)

- 1p **25** Beargumenteer in hoeverre bron 1 deze bewering **wel** of **niet** bevestigt.
Ga ervan uit dat de gegevens uit deze bron nog actueel zijn.
Neem de nummers uit onderstaande zin over en zet je antwoord
daarachter.

Bron 1 bevestigt deze bewering (1) (kies uit: *wel/niet*), want ... (2)

“Puur kijkend naar de verkoopcijfers zou je kunnen zeggen: als schrijver
moet je het hebben van de 45-plusvrouw.” (tekst 2, regels 85-89)

- 1p **26** Beargumenteer in hoeverre de gegevens in bron 1 deze bewering **wel** of
niet bevestigen.
Neem de nummers uit onderstaande zin over en zet je antwoord
daarachter.

Bron 1 bevestigt deze bewering (1) (kies uit: *wel/niet*), want ... (2)

Tekst 3 Knoop eens een gesprek aan met iemand met wie u niets deelt

(1) Een tafel in een heel grote hal. Twee mensen en twee koppen koffie. Er is niet veel nodig om een wezenlijk menselijk fenomeen tot stand te laten komen. Woorden en zinnen die worden uitgewisseld. Er dreigt geen gevaar en er hoeft niets te gebeuren. Ze praten, gewoon omdat ze in elkaar geïnteresseerd zijn. Er wordt veel gezegd of weinig. Soms zijn de woorden beladen, soms hebben ze een cynische ondertoon. En soms is de stilte zelfs belangrijker dan de woorden die worden uitgesproken. Het is voor mij een belangrijk onderdeel van mijn werk, in de spreekkamer en daarbuiten. Het gesprek vormt een wezenlijk onderdeel van wie we zijn. Toch wordt ook dat met uitsterven bedreigd. Nog even en het gestotter van het ongemak in onze conversaties is ingeruild voor soepele aanvullingen van apparaten. Dit is een pleidooi voor het behoud van het gesprek.

(2) Wanneer had u voor het laatst een spontaan gesprek met een onbekende? Het was in het tijdperk vóór de apparaten een frequente bezigheid. Wachtend op de bus, bij de groenteboer, in een volle wachtkamer: de gezamenlijke verveling gaf aanleiding tot een uitwisseling van woorden. Lang niet altijd gewenst en ook lang niet altijd onderhoudend, maar al met al toch een erkenning van het feit dat we voortdurend deel uitmaken van een sociale omgeving.

(3) Die toevallige dialoog lijkt in razend tempo uit ons leven te verdwijnen. Elk moment van leegte of stilte wordt ingevuld door apparaten

die een eindeloze stroom aan ongelezen berichten, te checken *feeds*, 45 gemakkelijke filmpjes en ander ogenschijnlijk belangwekkend nieuws tevoorschijn tovert. Wie zijn telefoon ontgrendelt, vergrendelt nagenoeg elk zintuiglijk contact met zijn omgeving. Iedereen herkent de irritante waas waar je doorheen lijkt te moeten praten als je iets wilt zeggen tegen iemand die op z'n telefoon zit. Andersom is de wereld 50 een ver oord als je in de digitale wereld van berichten en 'nieuws' bent gezogen. Het lijkt zo onschuldig, het doden van de verveling.

(4) Niets is minder waar. Het gesprek, functioneel of voor de lol, 60 ongemakkelijk of betekenisvol, confronteert ons met een andere wereld; die van degene met wie je spreekt. Het 'spreek'uur is letterlijk een eindeloze parade van mensen die andere verwachtingen hebben over wat komen gaat, wat belangrijk is voor een goed resultaat en welke rol ik als arts speel in dit proces. Het is een 70 komen en gaan van mensen die ik nog nooit eerder zag, die me voortdurend confronteren met mijn eigen beperkte blik. Want hoe is het leven met een scooter? Of als 75 tomatenplukker zonder verzekering, die eigenlijk zijn arm nog niet mag gebruiken na een operatie? Of voor een vrouw die haar pols geen rust wil geven, omdat anders haar demente 80 man naar een verzorgingstehuis moet?

(5) Gesprekken voeren is moeilijk. En je kan het alleen leren door het te doen. Naarmate onze samenleving

85 digitaler wordt en de gesprekken
schaarser, lijken we te verleren hoe
we confrontaties met elkaar aan
moeten gaan. Als een co-assistent
met me meeloopt, moet ik een digi-
90 taal feedbackformulier invullen (geef
ons alsjeblieft gewoon twee bonnen
voor een kop koffie in het
personeelsrestaurant). Collega's en
vrienden spreken elkaar meer in een
95 whatsappgroep (en dan nog vooral in
emoticons) dan in het echt. We blij-
ven individuen tot we zover tegen-
over elkaar komen te staan dat het
gesprek verwordt tot twee parallelle
100 monologen, waarin elk vermogen tot
luisteren de das om is gedaan. Laat
staan dat we nog in stilte (zonder
afleidende apparaten) in elkaars
aanwezigheid kunnen zijn.
105 **(6)** De afgelopen tijd valt me ook op
dat de afname van confrontaties ook
als een bezuinigingsmaatregel wordt
gezien. Zo zijn er veel ziekenhuizen
waar op de polikliniek geen receptie
110 meer is waar iemand een vraag kan
stellen; grote bedrijven hebben zich
volledig afgeschermd met een
klantenservice als slotgracht; de
supermarkt is een publieke ruimte
115 waar je met je zelfscanner en bij-
behorende kassa geen woord met
een medeburger hoeft te wisselen.
Praten in de publieke ruimte is iets

voor psychiatrische patiënten,
120 verwarde ouderen of spelende
kleuters.
(7) Het is aan ons om dit verschijnsel
een halt toe te roepen. Gaat u de
komende weken met vakantie? Doe
125 dan een dagje vliegtuigmodus en laat
de toevalligheid van de nabijheid van
andere sociale wezens haar gang
gaan. Zet de radio een keer uit in de
auto en zit een tijdje zwijgend naast
130 elkaar. Doe op de camping samen de
afwas en leer uw jonge puber wat het
leven is zonder een digitale dimen-
sie. Knoop een gesprek aan met
iemand van wie u zeker weet dat u
135 helemaal niets met hem of haar
gemeen hebt. Geef de ongemak-
kelijkheid een kans.
(8) Terug naar de tafel met de
koppen koffie. Wat een verademing
140 is dan de grote hal waarin Theo
Maassen in *Zomergasten*¹⁾ deze
weken een ode brengt aan het
gesprek. Leunend met zijn kin op een
hand lijkt hij met de gast in een kroeg
145 te zitten waar de dialoog in al haar
ongemak op gang mag komen. Het
mag stil zijn, er mogen dingen ver-
geten worden en er zijn eigenlijk
geen regels. Er is een kans dat er
150 werkelijk een gesprek ontstaat. En
dat is iets wat we moeten koesteren,
meer dan we denken.

Emma Bruns, NRC, 11 augustus 2023

Emma Bruns is arts-onderzoeker en chirurg in opleiding en schrijft geregeld voor NRC.

noot 1 Zomergasten: televisieprogramma waarin een bekende gast diepgaand geïnterviewd wordt, met in 2023 Theo Maassen als interviewer

Tekstfragment 3

Nee, app-contact is niet oppervlakkig

(1) Appen is van wezenlijk sociaal belang. Niet alleen omdat we even snel kunnen afspreken wanneer we elkaar in het echt zullen zien, maar vooral ook omdat velen van ons zo nu en dan gewoon echte gesprekken voeren over de app. Gesprekken die soms, waag ik te stellen, niet eens gevoerd hadden kunnen worden in het ouderwetse, zogenaamd echte leven. Persoonlijk kan ik soms opener zijn via de app dan ik in het echt durf te zijn.

(2) Als ik hier zou willen generaliseren, zou ik zeggen dat vluchtige, luchtige appgesprekken – ondersteund door moderne technologie – veel familiecontacten, vriendschappen en relaties heeft verdiept. Bovendien moet ook niet onderschat worden dat voor veel mensen (vooral voor degenen die het genoeg en misnoegen hebben om in familieapps te zitten) appen zeer welkome, zo niet noodzakelijke, sociale lijm biedt. Wanneer spanning en emoties rijzen, zoals ze doen in families, willen echte gesprekken soms direct stranden, waar digitale communicatie juist nog nét wel kan.

(3) Van koetjes en kalfjes moeten we er niet te veel hebben, maar soms zijn ze nodig om het daarna over lastigere onderwerpen te kunnen hebben. Juist daarbij kunnen onbedoelde intonaties en koude lichaamshoudingen ook het probleem zijn. Ik ben soms blij dat iemand niet kan zien dat ik mijn kaken op elkaar heb geklemd. In het echt was iemand al lang van

mijn steigerende lichaam geschrokken. *Real-life*-communicatie is niet altijd de oplossing, maar soms juist het probleem.

(4) Laten we tot slot niet vergeten dat appen letterlijk grenzeloos is, hoe waardevol het is – in coronatijden al helemaal – om gesprekken te kunnen hebben met mensen verder weg, zonder dat je in je vervuilende auto hoeft te stappen, of om te video-voorlezen met neefjes, nichtjes of kleinkinderen wanneer je nog niet volledig gevaccineerd bent. En dan heb ik het nog niet eens gehad over eindeloze verliefde gesprekken op Tinder of appen met schoolvrienden van lang geleden. Laat staan over de waarde van appen voor personen met mentale of fysieke beperkingen of uitdagingen, voor wie digitale communicatie een verademing is, om niet te zeggen een van de weinige mogelijkheden tot zinnig sociaal contact.

(5) Schiet appen soms tekort? Kun je sommige dingen beter niet over de app bespreken? Is appen soms niet te oppervlakkig? Zijn appjes en al die notificaties niet vaak ontregelend? Leidt appen soms niet tot eenzaamheid? Zeker. Maar daaruit concluderen dat we het voeren van echte gesprekken zijn verleerd, dat alleen mensen achter geraniums nog echt met elkaar praten, inclusief de suggestie dat er geen echte gesprekken of vriendschappen kunnen bestaan in het digitale domein, is de nodige bruggen te ver.

Fleur Jongepier, NRC, 27 augustus 2021

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen. Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.

Deel 3

Tekst 3 Knoop eens een gesprek aan met iemand met wie u niets deelt

“Er is niet veel nodig om een wezenlijk menselijk fenomeen tot stand te laten komen.” (regels 3-5)

- 1p 27 Citeer twee verschillende woord(groep)en uit alinea 1 die dit fenomeen beschrijven.

Alinea 1 en 2 van tekst 3 geven een aantal redenen om gesprekken te voeren met elkaar.

- 3p 28 Noteer drie van deze redenen.

“Iedereen herkent de irritante waas waar je doorheen lijkt te moeten praten” (regels 50-52)

- 1p 29 Citeer uit alinea 3 een woordgroep van maximaal zes woorden die omschrijft welk element van het gesprek ontbreekt door deze waas.

“Het gesprek, functioneel of voor de lol, ongemakkelijk of betekenisvol, confronteert ons met een andere wereld” (regels 59-62)

Uit alinea 5 valt af te leiden welke andere voordelen gesprekken kunnen hebben.

- 2p 30 Beschrijf twee van deze voordelen.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“Gesprekken voeren is moeilijk. En je kan het alleen leren door het te doen.” (regels 82-84)

Uit alinea 5 zijn kenmerken af te leiden waaraan een goed gesprek moet voldoen.

- 2p 31 Noem twee van deze kenmerken.

In tekst 3 komt twee keer de term ‘confrontaties’ voor (regels 87 en 106).

- 1p 32 Leg uit of deze term positief of negatief wordt bedoeld en waarom.
Neem de nummers uit onderstaande zin over en zet je antwoord daarachter.

De term ‘confrontaties’ wordt (1) (kies uit: *positief/negatief*) bedoeld, want hiermee bedoelt de auteur ...(2)...

“De afgelopen tijd valt me ook op dat de afname van confrontaties ook als een bezuinigingsmaatregel wordt gezien.” (regels 105-108)

De voorbeelden in alinea 6 illustreren deze afname.

- 1p 33 Welk gevolg voor het gesprek blijkt uit deze voorbeelden?

Stel, in de zomervakantie ga je als vrijwilliger werken bij een zomerkamp. Je wilt tijdens dit kamp graag een totaalverbod op telefoons.

- 3p **34** Verzamel uit alinea 2 tot met 4 drie argumenten die een telefoonverbod ondersteunen.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je totale antwoord niet meer dan 40 woorden.

Lees tekstfragment 3.

Voor de auteur van tekst 3 is het voeren van gesprekken een kwestie van doen. Tekstfragment 3 signaleert op dit punt een probleem waarvoor appen een oplossing kan zijn.

- 1p **35** Voor welk probleem is appen op dit punt een oplossing, gelet op alinea 1 van tekstfragment 3?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“Collega’s en vrienden spreken elkaar meer in een whatsappgroep (...) dan in het echt.” (tekst 3, regels 93-96)

De auteur van tekst 3 lijkt geen groot voorstander te zijn van gesprekken ‘via de app’.

- 1p **36** Geef uit alinea 2 van tekstfragment 3 twee redenen om juist wel positief te zijn over het voeren van gesprekken door te appen.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“Geef de ongemakkelijkheid een kans.” (tekst 3, regels 136-137)

- 1p **37** Wat is een vorm van ongemak van het echte gesprek die naar voren komt in tekstfragment 3? Baseer je antwoord op alinea 3 van tekstfragment 3.

De auteur van tekst 3 adviseert om echt contact met elkaar te hebben.

- 1p **38** Noteer een kanttekening bij dit advies die je kunt afleiden uit alinea 4 van tekstfragment 3.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Volgens tekstfragment 3 gaat het te ver om te zeggen dat we het voeren van echte gesprekken zijn verleerd.

- 1p **39** Beweert de auteur van tekst 3 juist wel dat we het voeren van echte gesprekken zijn verleerd?
- A** Ja, want ze beargumenteert dat de komst van digitale middelen het gesprek heeft verdrongen.
 - B** Ja, want ze doet een oproep om de afname van echt contact een halt toe te roepen.
 - C** Nee, maar ze is zich er terdege van bewust dat we dit risico wel lopen.
 - D** Nee, maar ze vindt wel dat we hebben verleerd om goed naar elkaar te luisteren.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.